

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabeth RynningRegeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm**Yttrande över promemorian Stärkt skydd för den enskilde vid estetiska
behandlingar – Ny lag om kirurgiska ingrepp och injektionsbehandlingar
(Ds 2019:20)**

(S2019/04002/FS)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att yttra sig över den rubricerade promemorian. Utifrån de aspekter som JO har att beakta vill jag framföra följande:

Sammanfattande synpunkter

Inledningsvis vill jag framhålla att jag ställer mig mycket positiv till att det införs författningsreglering avseende estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar. Enligt min mening behöver det presenterade förslaget dock förtydligas på vissa punkter, i enlighet med vad som anges nedan. I övrigt har jag inga synpunkter på innehållet och förslagen i promemorian.

Frågor om s.k. intimkirurgi

Av 2 § i den föreslagna lagen om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar framgår bl.a. att kirurgiska ingrepp och injektionsbehandlingar som görs i syfte att förändra eller bevara utseendet i munhålan inte omfattas av lagen. Vidare föreslås regeringen få meddela föreskrifter om ytterligare undantag från lagens tillämpningsområde. I författningskommentaren till bestämmelsen anges bl.a. att ingrepp i kvinnors intima organ får bedömas utifrån syftet med det kirurgiska ingreppet och huruvida det kan stå i överensstämmelse med medicinsk etik. Om ett ingrepp är i strid med lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor blir den lagen tillämplig (s. 145).

Jag har i ett annat sammanhang tagit upp den juridiska oklarhet som finns när det gäller kirurgiska ingrepp i de kvinnliga könsorganen utan medicinsk indikation (se Hymenoperationer och oskuldssintyg – ett juridiskt perspektiv, i rapporten Att möta patienter som söker för oro kring oskuld och heder, Nationellt centrum för kvinnofrid [NCK] 2011, s. 49 ff., särskilt s. 53 ff.). Jag konstaterade då bl.a. att förbudet mot könsstympning är mycket generellt utformat och enligt lagtextens ordalydelse träffar alla ingrepp som syftar till att åstadkomma bestående

förändringar av de kvinnliga yttre könsorganen. Syftet med lagen är dock mer begränsat, nämligen att alla typer av s.k. omskärelse av flickor och kvinnor, inklusive mindre ingrepp på en vuxen kvinna med hennes samtycke, ska vara förbjudna i Sverige (se prop. 1981/82:172, bl.a. s. 8 f.).

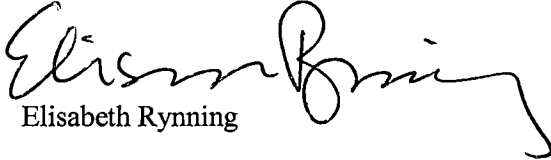
Som huvudregel får anses gälla att kirurgiska ingrepp som sker i vård- och behandlingssyfte är tillåtna under de förutsättningar som anges i den allmänna hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Vissa ingrepp i syfte att förändra könsorganens utseende tillåts dock endast under de särskilda förutsättningar som anges i speciallag (se bl.a. 4 § lagen [1972:119] om fastställande av könstillhörighet i vissa fall). Mot denna bakgrund, och med beaktande av det ovan nämnda förbudet mot könsstympning, blir det enligt min mening oklart under vilka andra förutsättningar kirurgiska förändringar av de kvinnliga yttre könsorganen kan anses tillåtna. I dagens samhälle anses plastikkirurgiska ingrepp – inklusive s.k. intymkirurgi – godtagbara också i många situationer där det inte är fråga om behandling av någon sjukdom, missbildning eller skada. När det gäller andra delar av kroppen än just könsorganen finns dock inte någon specialreglering med förbud eller särskilda krav. Gränsen för vilka intymkirurgiska ingrepp som – bl.a. mot bakgrund av det lagstadgade förbudet mot ingrepp i syfte att åstadkomma bestående förändringar av de kvinnliga yttre könsorganen – kan anses rättsligt och socialt godtagbara, bör inte rimligen vara beroende enbart av etiska överväganden grundade på exempelvis patientens etniska bakgrund. Enligt min mening behöver den gränsdragningsproblematik som kan uppstå vid estetiska kirurgiska ingrepp av denna typ belysas ytterligare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Dokumentationskrav

I promemorian föreslås att patientdatalagen (2008:355) ska bli tillämplig beträffande verksamheter som omfattas av den föreslagna lagen om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar. I 3 kap. patientdatalagen finns bestämmelser om skyldigheten att föra patientjournal och vilka uppgifter som journalen ska innehålla. Om uppgifterna finns tillgängliga ska journalen enligt 3 kap. 6 § alltid innehålla bl.a. väsentliga uppgifter om bakgrunden till vården, uppgift om ställd diagnos och anledning till mera betydande åtgärder, väsentliga uppgifter om vidtagna och planerade åtgärder samt uppgift om den information som lämnats till patienten och om de ställningstaganden som gjorts i fråga om val av behandlingsalternativ. I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2016:40) finns ytterligare bestämmelser på området. Där framgår av 5 kap. 5 § att vårdgivaren ska säkerställa att en patientjournal, i förekommande fall, innehåller uppgifter om bl.a. samtycken och återkallade samtycken.

Enligt den föreslagna lagen om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar ska den som utför ingrepp eller behandling förvissa sig om att den som avser att genomgå åtgärden har fyllt 18 år (7 §). Det uppställs även krav avseende lämnande av information (8 §) och samtycke till åtgärden (10 §). I

den sistnämnda bestämmelsen anges särskilt att samtycket ska dokumenteras i den journal som förs enligt patientdatalagen. Något motsvarande uttryckligt dokumentationskrav föreslås inte beträffande de förutsättningar som anges i 7 och 8 §§. Det framgår inte vilka överväganden som har gjorts i detta avseende. Jag noterar i sammanhanget att enligt promemorian ska även bedömningen av huruvida en behandling är medicinskt motiverad eller inte finnas beskriven i patientjournalen (s. 52). Det skulle vara önskvärt med ett förtydligande resonemang i frågan om det i den föreslagna lagen bör införas ett särskilt krav på dokumentation av just samtycket, men beträffande den dokumentation som i övrigt anses behövlig är tillräckligt med de allmänna dokumentationskrav som följer av patientdatalagen och Socialstyrelsens föreskrifter.

Elisabeth Rynning

Ärendet har föredragits av Carl-Johan Malmqvist.

Byråchefen Dan Johansson har deltagit i beredningen av ärendet.